

**ԹՈՒՐՔԻԱ-ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ ՈՒԺԱՅԻՆ
ՀԱՎԱՍԱՐԱԿՇՈՒԹՅԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ**

Քանալի բառեր՝ Թուրքիա, Հունաստան, ՆԱՏՕ, անվտանգություն, սպառազինություն

Թուրքիայի և Հունաստանի միջև երկար ժամանակ ընթացել է ռազմական մրցակցություն և հաստատվել ուժային այնպիսի հավասարակշռություն, որը նաև կանխարգելող դերակատարություն է ունեցել կողմերի՝ հնարավոր պատերազմի մեջ ներքաշվելու տեսանկյունից: Հատկապես 1990-ական թթ. Հունաստանն ու Թուրքիան զգալի միջոցներ էին հատկացնում ռազմական ծախսերին (ՀՆԱ-ի համամասնությամբ), ինչն ամենաբարձր ցուցանիշներն էր ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրների շարքում: Ներկայումս ուժային հավասարակշռության տեսանկյունից միտումները փոխվում են, և հաստատված հավասարակշռությունը կարող է խախտվել:

2015 թ. գարնանը Հունաստանի նախկին վարչապետ Կոստաս Միմիտիսն իր հարցազրույցներից մեկում որոշ մանրամասներ էր ներկայացրել 1990-ական թթ. Թուրքիա-Հունաստան ուժային հավասարակշռության ու դիմակայության մասին: Նա նշել էր, որ 1996 թ. Իմիա (Քարդաք) կղզու շուրջ ծագած թուրք-հունական հակասությունների պատճառով պատերազմի մեջ ներքաշվելու մեծ հավանականությանը զուգահեռ հունական կողմը սպառազինման ծրագրեր սկսեց, քանի որ իր

ներուծով հունական բանակը զիջում էր թուրքականին¹: Ի դեպ, Հունաստանի նախկին վարչապետի այդ անկեղծացումները ուրոշակի ոգևորություն էին առաջացրել թուրքական մամուլում՝ ի ցույց դնելով թուրքական ուժային առավելությունները:

1990-ական թթ. կեսերին, Էգեյան ծովի տարածքային ջրերի հետ կապված, բավական սրվեցին Թուրքիայի ու Հունաստանի հարաբերությունները, և երկու երկրները դարձյալ հայտնվեցին պատերազմի շեմին: Թուրքիան Հունաստանի կողմից Էգեյան ծովում իր տարածքային ջրերը մինչև 12 մղոն հեռավորության վրա տարածելու հայտարարությունը որակեց որպես «casus belli», և թուրքական խորհրդարանը կառավարությանն օժտեց ռազմական գործողություններ վարելու լիազորությամբ: 1995 թ. ամռանը Էգեյան և Մարմարա ծովերում թուրքական կողմն անցկացրեց «Efes-95» անունը կրող լայնամասշտաբ ծովային ու օդային զորավարժություններ: Հունաստանի ու Թուրքիայի միջև հարաբերությունները ծայրաստիճան սրվեցին հատկապես 1996 թ. Էգեյան ծովի Իմիա կղզու պատկանելության խնդրի ու նույն թվականին հունական կործանիչի կողմից Էգեյան ծովում խոցված թուրքական «F-16» կործանիչի պատճառով: 1997 թ. Թուրքիայի ռազմածովային ուժերի հրամանատար Գ. Էրքայան հայտարարեց, որ Հունաստանի կողմից Էգեյան ծովում իր ջրային սահմանների հեռավորությունը 12 մղոն տարածելու պարագայում «Թուրքիան վճռականորեն կքննարկի թուրքական տարածքին մոտ որոշ հունական կղզիներ գրավելու մասին հարցը»²:

---

¹ Eski Yunanistan başbakanından Türkiye itirafı, http://www.radikal.com.tr/dunya/eski_yunanistan_basbakanindan_turkiye_itirafi-1357296

² Arapoglou S., Dispute in The Aegean Sea. The Imia/Kardak Crisis, A Research Report Submitted to the Faculty, Air Command and Staff College, Air University, April

2002, p. 9, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetuTRDoc?AD=ada420639>.

Միևնույն ժամանակ սպառազինման ծրագրեր սկսեց նաև Կիպրոսի Հանրապետությունը: Կիպրոսի Հանրապետության սպառազինման միտումներն ու Հունաստանի հետ պաշտպանական պակտի ստորագրումը, Հունաստանի և Սիրիայի միջև ռազմական համաձայնագրի կնքումը, Հայաստանի ու Իրանի հետ համագործակցության զարգացումը լուրջ անհանգստություն առաջացրին Թուրքիայում: Անկարայի համար խիստ մտահոգիչ դարձավ հատկապես 1997 թ. Կիպրոսի կողմից ռուսական S-300 ՀՕՊ համալիրների ու դրան հաջորդած Tor-M1 զենիթահրթիռային համալիրների ձեռքբերումը³:

Այդ ճգնաժամն ու պատերազմի մեջ ներքաշվելու վտանգն էր, որ ստիպեց Հունաստանի իշխանություններին սպառազինման մեծ ծրագրեր սկսել՝ փորձելով վերականգնել ուժային հավասարակշռությունը Թուրքիայի հետ: Կ. Սիմիտիսը նշել է, որ այդ շրջանում Հունաստանն էականորեն զիջում էր Թուրքիային, ուստի կառավարությունը նոր սպառազինության ձեռքբերման ու համալրման որոշում կայացրեց, ինչն ազդեց հունական կողմի շարունակական սպառազինման միտումների վրա: Այդ շրջանում էր, որ հունական կառավարությունը 60 միավոր «F-16», «F-15» ֆրանսիական «Mirage» և այլ տեխնիկայի ձեռքբերման որոշում կայացրեց: Էականորեն հունական օդուժի դիրքերը բարելավվեցին, ինչով պայմանավորված էլ երկար տարիներ Հունաստանը կարողացավ պահպանել հավասարակշռությունը օդում:

Իրականում 1980-ական թթ. սկսած և հատկապես 1990-ական թթ. լայն թափ ստացած սպառազինման տեմպերը փոխել

---

³ Mimikos S., Strategic Implications of Expanded Turkish-Israeli Military Relation, Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, December 1999, pp. 63-

64, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA374018>; Fuat Aksu, Türk-Yunan

Ilişkilerinde Güvenlik ve Güven Artırma Çabaları,

<http://www.yildiz.edu.tr/~faksu/Fuatyayinlar/trgr-guvenlik.pdf>, ss. 17-18.

Էին ուժային հավասարակշռությունը հոգոտ Թուրքիայի: 1990-ական թթ. սկզբներից Թուրքիայի պաշտպանական ծախսերն զգալիորեն ավելացան և գերազանցեցին հունականին, իսկ 90-ական թթ. կեսերին արդեն կազմեցին Հունաստանի ծախսերի գրեթե կրկնակին: 1996 թ. թուրքական պաշտպանական ծախսերը կազմեցին մոտ 10 մլրդ, իսկ հունականը՝ 5.7 մլրդ ԱՄՆ դոլար⁴: 1990-ական թթ. կեսերին թուրքական բանակն զգալի առավելություն ձեռք բերեց հունականի նկատմամբ: Բացի բանակի թվաքանակը, որը միշտ զգալիորեն գերազանցել է հունական բանակին, բարձրացավ նաև թուրքական բանակի սպառազինման մակարդակը՝ հատկապես ռազմաօդային ու ռազմածովային ուժերում: Հաշվի առնելով ուժային այդ փոփոխությունը՝ 1996 թ. Հունաստանի վարչապետ Կ. Սիմիտիսը հայտարարեց շուրջ 17 մլրդ դոլար ընդհանուր արժեքով հունական զինված ուժերի սպառազինման 5-ամյա ծրագրի մասին: Այս համատեքստում Թուրքիան և Հունաստանը հատկապես 90-ական թթ. սկսած ունեին ռազմական ծախսերի ամենաբարձր ցուցանիշը Եվրոպայում ՀՆԱ-ի համամասնությամբ, ինչը շարունակվեց նաև հետագա տարիներին: Դա պայմանավորված էր ինչպես փոխադարձ անվտանգության մարտահրավերների ընկալմամբ, այնպես էլ ռազմական գործողությունների մեջ ներքաշվելու ռիսկայնությամբ: 1999 թ. Հունաստանի ռազմական ծախսերը կազմել են ՀՆԱ-ի 4.8 տոկոսը, իսկ Թուրքիայինը՝ 4.2 տոկոսը, այն դեպքում, երբ ՆԱՏՕ-ի անդամ պե-

---

⁴ Evaghorou L. Evaghoras, *The Economics of Defence of Greece and Turkey: A Contemporary Theoretical Approach for States Rivalry and Arms Race*, Center for International Politics Thessaloniki,

<http://files.mgkworld.net/cipt/docs/CIPTEvaghorouDefEcoGRTR.pdf>, p. 24.

1980-ական թթ. վերջի համեմատությամբ՝ 1990-ական թթ. վերջին Թուրքիայի ռազմական ծախսերը ավելի քան կրկնապատկվեցին: Այսպես՝ 1988-89 թթ. դրանք կազմել են համապատասխանաբար մոտ 5.3 և 6.1 մլրդ, իսկ 1998-99 թթ.՝ 10.9 և 12 մլրդ դոլար:

տություններում միջին ցուցանիշը կազմում էր 2.4 տոկոս⁵: 2003-2004 թթ. Հունաստանի ռազմական ծախսերը կազմել են երկրի ՀՆԱ-ի մոտ 4.1 տոկոսը (6.5 մլրդ դոլար), իսկ Թուրքիայինը՝ համապատասխանաբար 4.9 տոկոսը (9.2 մլրդ դոլար)⁶: Ի տարբերություն Հունաստանի, որի համար ռազմական մարտահրավերը բխում էր առավելապես Թուրքիայից, թուրքական կողմի համար նման մարտահրավերների աշխարհագրությունն ավելի մեծ էր:

Հունաստանն ամեն կերպ քայլեր էր ձեռնարկում թուրքական բանակի սպառազինման միտումներին համարժեք ուժային հավասարակշռության պահպանման ուղղությամբ, քանի որ 1990-ական թթ. կեսերին բավական սրվել էին հարաբերություններն այդ երկրների միջև և երկար ժամանակ լայնամասշտաբ պատերազմի մեջ ներքաշվելու մեծ հավանականություն կար: 1994-98 թթ. Հունաստանը եղել է սովորական սպառազինության խոշոր ներկրող 6-րդ երկիրն աշխարհում⁷: Դա պայմանավորված էր նաև այդ շրջանում Թուրքիայի հետ լարված հարաբերություններով, պատերազմի մեջ ներքաշվելու բավական բարձր հավանականությամբ ու այդ երկրի հետ ուժային հավասարակշռության պահպանման անհրաժեշտությամբ: Զգալիորեն բարձր էին 90-ական թթ. նաև Թուրքիայի կողմից ձեռք բերվող սպառազինության ծավալները: Ողջ 90-ական թթ. միայն ԱՄՆ-ից ձեռքբերված սպառազինության ընդհանուր արժեքը կազմել է մոտ 8 մլրդ դոլար⁸: Իսկ 1996-2000 թթ. Հու-

---

⁵ Նույն տեղում, էջ 10:

⁶ Համեմատության համար նշենք, որ Արևելյան Եվրոպայի երկրներում այդ ցուցանիշը բավական ցածր էր: Օրինակ՝ Բուլղարիայում (2.4%), Հունգարիայում (1.9%), Լեհաստանում (2%), Ռումինիայում (2.3%): Sten & Forster A., *Armed Forces and Society in Europe*, Palgrave Macmillan, 2006, pp. 54-55:

⁷ Alifantis S. and Kollias C., *Greece In Arms Procurement Decision Making*, Vol. 2, <http://books.sipri.org/files/books/SIPRI00Singh/SIPRI00Singh03.pdf>

⁸ Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Ed. Baskın Oran, Cilt 2, (1980-2001), İstanbul, İletişim yayınları 2002, s. 287.

նաստանը սպառազինության ձեռքբերման համար ծախսել է շուրջ 25 մլրդ դոլար: Սպառազինման ծրագրերին մեծ գումարներ են հատկացվել նաև հետագա տարիներին: Բանակի արդիականացման 5-ամյա ծրագրի շրջանակում 2001-2005 թթ. հատկացվել է շուրջ 11 մլրդ դոլար⁹: 1990-ական թթ. կեսերից և հետագա տարիներին Հունաստանը ժամանակակից սպառազինության ձեռքբերման, արդիականացման ուղղությամբ հատկացվող հսկայական գումարներով կարողանում էր պահպանել Թուրքիայի հետ ուժային հավասարակշռությունը: Հունաստանի ռազմական ծախսերն էականորեն սկսել են աճել 1980-ական թթ. վերջին և բավական բարձր ցուցանիշի հասել հատկապես 2008-2009 թթ. գրեթե հավասարվելով Թուրքիայի կողմից իրականացվող ռազմական ծախսերին: Այնուհետև 2010 թ. Հունաստանի ռազմական ծախսերն սկսում են նվազել¹⁰:

Թուրքիայի և Հունաստանի միջև վերջին տարիներին ուժային հավասարակշռությունը կրկին փոխվում է ի վնաս Հունաստանի: Թուրքիայի պաշտպանական բյուջեն 2015 թ. կազմել է գրեթե հունականի եռապատիկը՝ ավելի քան 10 մլրդ ԱՄՆ դոլար¹¹: 2015 թ. պետական բյուջեով Հունաստանի ռազմական

---

⁹ Yunanistan'in Silahlanma Çilginliđi, <http://www.habervitrini.com/gundem/yunanistanin-silahlanma-cilginligi-22624/>.

¹⁰ Chrysogelos N., Greece could have saved 108 bn euros since 1974 if it had followed the European NATO member states' average in defence spending, <http://europeangreens.eu/sites/europeangreens.eu/files/militaryexpenceses.pdf>.

¹¹ Սրանք գուտ պաշտպանական ոլորտին բյուջեից հատկացված գումարներն են: Ընդհանուր առմամբ, դժվար է տալ ռազմական ծախսերի ու ռազմական բյուջեի ամբողջական հստակ պատկերը, քանի որ պաշտպանական ոլորտում իրականացվող ծախսերը, այդ թվում՝ սպառազինության ոլորտում, չեն սահմանափակվում միայն պետական բյուջեից պաշտպանության նախարարությանը հատկացված գումարներով: Պաշտպանության ու սպառազինության ոլորտում զգալի գումարներ են ծախսվում նաև արտաբյուջետային միջոցներից: Դրանցից են Թուրքիայի զինված ուժերի զարգացման հիմնադրամը (TSKGV) և Ռազմաարդյունաբերության աջակցության հիմնադրամը (SSDF):

ծախսերը կազմելու էին 3.25 մլրդ եվրո, ինչը 46 տոկոսով ցածր է 2010 թ. բյուջեից: Ըստ ՆԱՏՕ-ի գնահատումների՝ այդ հատկացումների շուրջ 70 տոկոսը ծախսվելու էր անձնակազմի վրա և միայն շուրջ 700 մլն եվրոն էր նախատեսված սպառազինության ուղղությամբ ծախսերի համար, ինչն էլ 65 տոկոսով է ցածր 2010 թ. ցուցանիշից¹²: Ընդ որում, Հունաստանի ռազմական բյուջեի միայն 20 տոկոսն է բաժին հասնում սպառազինության ձեռքբերմանը:

Թուրքիայում վերջին տարիներին սպառազինության գծով միայն ռազմական բյուջեից տարեկան հատկացումները կազմում են 3-3.5 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Թուրքիայի ռազմական բյուջեի մոտ 50 տոկոսը կազմում են անձնակազմի, իսկ մնացած մասը սպառազինության, ապրանքների ու ծառայությունների ծախսերը: Սպառազինության համար Թուրքիայում, բացի ռազմական բյուջեից, ծախսվում են նաև արտաբյուջետային հիմնադրամներից ու հատկացումներից: Տարեկան սպառազինության վրա իրականացվող ծախսերը կազմում են շուրջ 3 մլրդ դոլար, այդ թվում՝ նաև տեղական ռազմաարդյունաբերության միջոցով ապահովվող սպառազինության վրա: ՀՆԱ-ից ռազմական ծախսերի հատկացման ցուցանիշով (շուրջ 1.7 տոկոս) ՆԱՏՕ-ի կազմում Թուրքիան զբաղեցնում է 7-րդ տեղը: Համաձայն միջազգային հեղինակավոր հետազոտական կառույցների՝ ռազմական ծախսերի ցուցանիշով վերջին տարիներին Թուրքիան զբաղեցնում է 15-րդ հորիզոնականն աշխարհի երկրների շարքում: Վերջին 10 տարիների ընթացքում Թուրքիայի ռազմական ծախսերն աճել են 15 տոկոսով¹³:

---

¹² Kington T., Greece Warned Against Further Defense Cuts, <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/2015/01/31/greece-election-defense-cuts/22484505/>.

¹³ Türkiye'nin askeri harcaması dünya çapında 15'inci sırada, <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-nin-askeri-harcamasi-dunya/dunya/detay/2043544/default.htm>.

Հույն ռազմական փորձագետներն իրենց մտահոգությունն են հայտնել Հունաստանի ռազմական արդիականացման ու ռազմական բյուջեի կրճատման համար: Ըստ Աթենքի Անվտանգային և պաշտպանական վերլուծությունների ինստիտուտի ղեկավար Պ. Ջորգովիլիսի՝ սպառազինության ուղղությամբ հատկացված գումարներն ամբողջությամբ չեն ծախսվելու այդ ուղղությամբ, քանի որ պաշտպանական այլ ոլորտներում ծախսերը իրականացվելու են հենց այդ գումարներից: Նա կանխատեսել է հունական ռազմական ծախսերի աճի դադարեցում՝ նշելով, որ այն հասել է նվազագույն շեմին: Հույն փորձագետներն իրենց մտահոգությունն են հայտնել Թուրքիայի հետ ուժային հավասարակշռության հարցում՝ մատնանշելով Թուրքիայի ռազմական արդիականացման ծավալներն ու տեմպերը¹⁴:

Ներկայում Թուրքիայի կողմից իրականացվող խոշորամասշտաբ ռազմական արդիականացման ու սպառազինման ծրագրերը հարցականի տակ են դնում Հունաստանի՝ ռազմական հավասարակշռությունը պահպանելու հնարավորությունը: Թուրքիայի տնտեսական զարգացման ցուցանիշներն իրենց անդրադարձն են ունեցել նաև ռազմական ծախսերի ավելացման և սպառազինման խոշոր նախագծերի իրականացման վրա: Փոխարենը, Հունաստանը կրճատելով ռազմական ծախսերը՝ կասեցնում կամ սահմանափակում է սպառազինության ձեռքբերման, արդիականացման և նաև տեղական ռազմարդյունաբերական ծրագրերն ու նախագծերը:

Ներկայում Թուրքիայի ռազմական արդիականացման ու սպառազինման միտումները գերազանցում են Հունաստանին: Տինանսատնտեսական ճգնաժամում հայտնված Հունաստանը թեև զգալի միջոցներ է հատկացնում ռազմական ոլորտին, այնուամենայնիվ, էականորեն զիջում է թուրքական կողմի

---

¹⁴ <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/2015/01/31/greece-election-defense-cuts/22484505/>.

ներդրվող ծախսերին ու սպառազինության արդիականացման ծավալներին՝ նաև որակական առումով: Ի դեպ, էականորեն նվազել և սահմանափակվել են հունական բանակի արդիականացման ծրագրերը: Չնայած պետք է փաստել, որ Հունաստանը հատկապես իր ռազմաօդային ուժերով (թե սպառազինության ու անձնակազմի քանակով, թե մարտունակությամբ) դեռևս պահպանում է հավասարակշռությունը: Այդուհանդերձ, ուժային հավասարակշռության առումով ներկա միտումները հելլենական երկրի օգտին չեն:

Թեև միշտ Հունաստանը զիջել է Թուրքիային բանակի թվաքանակի և հատկապես ցամաքային ուժերի թվաքանակի ու սպառազինության առումով, այդուհանդերձ, ռազմաօդային ուժերի առումով, կարելի է ասել, դեռևս պահպանվում է ուժային հավասարակշռությունը երկու երկրների միջև: Անձնակազմի պրոֆեսիոնալիզմի և օդուժի միջոցների քանակի առումներով այդ երկրների միջև դեռևս պահպանվում է հաստատված հավասարակշռությունը: Սակայն Թուրքիայի կողմից օդուժի արդիականացման ծրագրերը առաջիկա տարիներին կարող են փոխել այդ հավասարակշռությունը: Հաշվի առնելով Թուրքիայի ռազմաօդային ուժերի արդիականացման ու ռազմատեխնիկական համալրման ծրագրերը, կարող ենք փաստել, որ առաջիկայում թուրքական կողմն էական առավելություն և գերազանցություն կարող է ապահովել հունականի նկատմամբ: Առաջիկա տարիներին Թուրքիայի օդուժի համալրումը միայն 5-րդ սերնդի ավելի քան 100 միավոր F-35 կործանիչներով էականորեն կփոխի ուժային հավասարակշռությունը Հունաստանի հետ և օդային գերակայություն կապահովի իր շրջակայքում: Երկու երկրների միջև երկար տարիներ շարունակվող դիմակայության, ուժային հավասարակշռության գործում օդուժն առանցքային դերակատարություն է ունեցել:

Զինված ուժերի թվաքանակի առումով Թուրքիան գերազանցում է Հունաստանին, սակայն, ի տարբերություն թուրքա-

կանի, հունական զինված ուժերը ավելի շատ համալրված են պրոֆեսիոնալներով-պայմանագրայիններով, մինչդեռ թուրքական բանակի նման մեծ թվաքանակը պայմանավորված է դեռևս ժամկետային զինծառայության համակարգով: Թուրքական բանակի թվաքանակի գերազանցությունը չի կարող եական գործոն դիտարկվել հունական բանակի հետ ուժային հավասարակշռության առումով: Սակայն աննախադեպ սպառազինման ծավալներն արդեն շատ բան են փոխում: Երկար տարիներ, ի թիվս այլ գործոնների, հենց ռազմական հավասարակշռությունն էր զերծ պահում կողմերին պատերազմի մեջ ներքաշվելու հավանականությունից:

Հաշվի առնելով Թուրքիայի տնտեսական աճի ցուցանիշները՝ որոշ կանխատեսումներով դրան զուգահեռ կմեծանան նաև ռազմական ծախսերը: Տարեկան միջինը 4 տոկոս տնտեսական աճի պայմաններում 2018 թ. Թուրքիայի ՀՆԱ-ն կարող է հասնել ավելի քան 930 մլրդ դոլարի: Եվ եթե Թուրքիան շարունակի ռազմական ծախսերին հատկացնել ՀՆԱ-ի 2-2.5 տոկոսը, ապա ռազմական ծախսերը կկազմեն 18-23 մլրդ դոլար: Թուրքիայի բանակի արդիականացման ծրագրերը ենթադրում են ռազմական ծախսերի շարունակական աճ: Տարեկան ռազմական բյուջեից զուտ սպառազինության գծով հատկացումները (մոտ 40 տոկոս) կկազմեն 7.5-9.5 մլրդ դոլար: Ներկայումս իրականացվող և նախատեսվող սպառազինման խոշոր ծրագրերի ընդհանուր արժեքը կազմում է մոտ 70 մլրդ դոլար¹⁵:

Հունաստանի ռազմական փորձագետները ռազմական ծախսերի կրճատման հետ կապված նշել են, որ մասշտաբային կրճատումներն իրենց բացասական ազդեցությունը կունենան բանակի վրա: Նրանք նաև հարցականի տակ են դնում Հունաստանի կողմից արդիական սպառազինության ձեռքբերման, բա-

---

¹⁵ Bekdil B., Turkey could double its arms spending by 2018, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-could-double-its-arms-spending-by-2018.aspx?pageID=238&nID=68806&NewsCatID=483>.

նակի արդիականացման ծրագրերի իրականացումը¹⁶: Սպառազինության ձեռքբերման համար անհրաժեշտ բյուջեն քայքայվել է և սպառազինման բավական խոշոր նախագծերը կանգ են առել կամ չեղարկվել: Վերջին 5 տարիներին սպառազինության վրա ծախսված գումարները առավելապես ուղղվել են դեռ վաղուց ձեռքբերված և բանակում գտնվող սպառազինության պարտքերի մարմանը¹⁷:

Նման միտումները բացասական ազդեցություն կունենան Հունաստանի ռազմական անվտանգության տեսանկյունից, քանի որ առկա կոնֆլիկտային հիմնախնդիրների պայմաններում Թուրքիայի ռազմական ներուժի մեծացումն ու հունականի նկատմամբ էական գերակայության ապահովումն այլևս կվերացնեն հունական կողմի զսպող դերակատարություն ունեցող գործոնները:

К ВОПРОСУ О ТЕНДЕНЦИЯХ СИЛОВОГО БАЛАНСА МЕЖДУ ТУРЦИЕЙ И ГРЕЦИЕЙ

Левон Овсепян
(резюме)

Между Турцией и Грецией долгое время шла гонка вооружений, в результате чего они достигли баланса, играющий предотвращающую роль для сторон с точки зрения вовлечения стран в возможную войну. Баланс сил между двумя странами

---

¹⁶ Cash shortage defeats Greek army, <http://www.politico.eu/article/cash-shortage-defeats-greek-army-military-spending-greece-crisis-grexit/>, Greece Warned Against Further Defense Cuts, <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/2015/01/31/greece-election-defense-cuts/22484505/>.

¹⁷ Darling D., Is the Hellenic Armed Forces Dying?, http://www.realcleardefense.com/articles/2015/02/27/is_the_hellenic_armed_forces_dying__107675.html.

может иметь тенденции к изменениям. Финансово-экономический кризис в Греции и существенные сокращения средств, выделяемые оборонной сфере, ограничения программ модернизации, а также широкомасштабные программы со стороны Турции и огромные финансовые средства могут изменить баланс в пользу последней.

ON THE ISSUE OF TRENDS OF THE MILITARY BALANCE BETWEEN TURKEY AND GREECE

Levon Hovsepyan
(summary)

Arms race between Greece and Turkey has been going on for many years now. The military balance has been established that prevented the sides from engaging in war. However, now the established defense balance could be changed in favor of Turkey. Economic and financial crisis in Greece has forced that country to reduce defense budget and allocations to military modernization programs. Instead, Turkey's huge financial resources and defense spending, alongside with its army modernization programs, could change the military balance in favor of it.